

KPI beder om kr. 125.000 inden årsskiftet

Både vedrørende KPI og andet kristent arbejde beder jeg ofte linjerne i Svend Rehlings sang fra 1923:

*O Gud, hvor er det sælsomt stort,
at du vil se din gerning gjort
ved mennesker af støvet! (...)*

*Jeg undres, når jeg tænker på,
at du, som ved, hvor vi er små,
tør sætte os til værket.*

*Men siger jeg: Din vilje ske,
så får jeg store ting at se,
det har jeg stundom mærket.*

Vi er små, men kommer langt ud

Sådan tænker jeg også, når jeg betragter alt det, vi gennem KPI får lov til at påvirke og medvirke til. For KPI er kun en lille "spiller" – både på den pædagogiske og den kirkelige bane i Danmark. Alligevel har vores institut en berettigelse, fordi vi kan levere pædagogiske og teologiske svar på konkrete spørgsmål og udfordringer.

Som kasserer må jeg ofte undre mig over, hvor langt vi faktisk kommer ud med instituttets vejledning, undervisning og materialer. Vores indflydelse står egentlig slet ikke i naturligt

forhold til vores lille økonomi og få mandskabstimer. Samtidig kan jeg også tit undre mig over (og glæde mig over!), at økonomien igen og igen ender med at hænge sammen, når året er gået.

Derfor vil jeg benytte anledningen til at rette en stor tak til alle jer, der trofast støtter KPI's arbejde gennem **forbøn og gaver.**

Vores behov for resten af 2019

Hvis økonomien også i 2019 skal nå i mål, har vi brug for gaver på i alt kr. 125.000 inden nytår.

På baggrund af tallene fra tidligere år, har vi i 2019 budgetteret med almindelige gaver på i alt kr. 210.000. Pr. 1. november var der indkommet kr. 100.000, hvilket betyder, at vi i forhold til budget har et gavebehov på kr. 110.000.

Vi har imidlertid også budgetteret med et underskud på kr. 25.000 i 2019. Desuden ser det ud til, at vi sparer kr. 10.000 på udgifterne. Så hvis KPI skal slutte regnskabsåret uden underskud, har vi behov for kr.

110.000 + kr. 25.000 - kr. 10.000 = i alt kr. 125.000 i gaver resten af året.

I kristne foreninger er det nu engang sådan, at Guds ledelse, velsignelse og vejledning ofte hænger sammen med de økonomiske muligheder, han stiller til rådighed for os. Når vi i KPI's bestyrelse skal lægge planer for det kommende år, må ordene fra vers 4 i Svend Rehlings sang derfor også blive vores:

*Så beder jeg om visdom til
at se den vej, som Herren vil,
jeg skal frimodigt følge.*

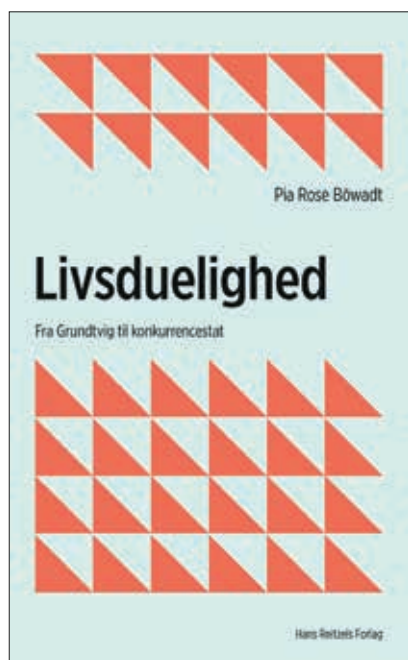
Tak for enhver gave til og forbøn for Kristent Pædagogisk Institut.

Læs om måderne, du kan give din gave på, på bagsiden af dette Nyhedsbrev.

Med venlig hilsen
Lars Larsen,
kasserer i KPI's
bestyrelse

Livsduelighed. Fra Grundtvig til konkurrencestat

Pia Rose Bøwadt. Hans Reitzels Forlag 2019
188 sider – 200 kr.

Denne bog giver en historisk og begrebsmæssig gennemgang af et væsentligt begreb i dansk pædagogisk tradition, nemlig ordet "livsduelighed". Ordet har rødder tilbage til N.F.S. Grundtvig. Det blev brugt – sammen med "tilværelsesoplysning" – af K.E. Løgstrup. Men det bruges

også i en aktuell konkurrencestatistik, hvor det imidlertid ikke har så meget med genuin dannelse af gøre, men snarere handler om resiliens og kompetenceudvikling.

Pia Rose Bøwadt er skarp i analysen. Hun påpeger bl.a., at ordet "livsduelighed" – som en hel del andre pædagogiske hurra-ord – er meget forskelligt defineret, og at man derfor må gøre sig den ulejlighed selv at definere, hvad man mener med det. Men her giver bogen så også skyts til den definition, man ønsker at bruge.

For min egen del finder jeg den grundtvigsk-løgstrupske definition langt mest frugtbar, fordi den indtager livsduelighed – som et mål for både hjemmets opdragelse og skolens undervisning – i en eksistentiel dannelsesforståelse, der ser mennesket som et åndsvæsen, hvis fornemste opgave *ikke* er at tjene konkurrencestaten eller sin egen livskvalitet, men derimod Gud og næsten.

Bogen giver endvidere – med begrebet livsduelighed som linse – et fint vue over de sidste 200 års danske pædagogik-historie.

Bogen kan i visse passager virke lidt tung og super-saglig, så jeg anbefaler den ikke til godnat-læsning. Men man kan jo også læse bøger andre steder end i sengen. *Gør det med denne!* +

Carsten Hjorth Pedersen

En langt bedre vej. En ny retning for debatten om køn og seksualitet

Jacob Munk. Credo Forlag
251 sider – 250 kr.

Jacob Munk har skrevet en formidabel bog, som meget grundigt argumenterer for en klassisk kristen seksualitet samt forståelse af køn, krop, ægteskab og kærlighed. Bogen er fx spækket med henvisninger til international forskning på feltet.

En langt bedre vej fremlægger en fundamentalt anden forståelse af seksualiteten end den, vi møder hos de fleste i dag, hvor sex er som en form for sult, der skal tilfredsstilles. Jacob Munk argumenterer derimod for en forståelse, hvor seksualiteten grundlæggende er af *relationel* karakter. Bag ved behovet for sex ligger en dyb længsel efter et livsvarigt kærlighedsforhold til en af det modsatte køn.

Med det udgangspunkt kommer den klassiske kristne seksualitet og forståelse af køn til at stå i et klart og positivt lys.

Bogen tager de svære spørgsmål op, som møder os i dag fx fra mennesker, som står i konkrete problemstillinger med fx homoseksualitet og kønsdysfori, og bogen er båret af omsorg for disse medmennesker. Samtidig tages der et sagligt og dybtgående opgør med queorteoriene og tankerne om køn som konstruktion, som er blevet så udbredte i disse år.

Jeg giver bogen en varm anbefaling – især for alle, der har med børn og unge at gøre, eller som på andre måder har vejledningsopgaver over for andre, hvor køn, sex og krop er temaer. +

Carsten Hjorth Pedersen

Tilbud om foredrag med Dan K. Månsson

Konsulent og sjælesørger Dan K. Månsson, Nykøbing F. har i flere år udbudt foredrag i KPI's regi. Han udbyder nu et nyt:

Kristen læring ude af kontrol

Kristne forældre ønsker at give deres børn en opdragelse med kristne værdier. I en pluralistisk tid er det udfordrende både for forældre og børn, så forældre let oplever sig rådvilde og usikre. Når organisationer og medier samtidig taler om social kontrol, kan forældrene miste modet.

Foredraget sætter fokus på udfordringerne for forældre i dag og peger på mulige veje til frimodig kristen læring i hjemmet. Målet for al kristen læring i hjemmet er robuste børn med livsrødder.

Efter foredraget er der mulighed for spørgsmål, debat, erfaringsudveksling eller gruppearbejde efter ønske.

Tag frimodigt kontakt til Dan K. Månsson på telefon 29 26 44 34 eller e-mail post@sjaelesorg.dk +

Betydningen af barndommens gudsbilleder – tærende eller nærende

✎ | Af konsulent og sjælesørger Dan K. Månsson, Nykøbing F

Som sjælesørger taler jeg med mennesker om eksistentielle temaer, som de erfare i et hverdags-, arbejds-, familie-, følelses- og trosliv. Ofte kommer vi i samtalens løb ind på, hvordan konfidenten tror og erfarer Gud. Måden, vedkommende beskriver sit billede af Gud og sine gudserfaringer på, hænger ofte nøje sammen med, hvordan vedkommende erfarer og mestrer livet i det hele taget.

I denne artikel skriver jeg om dansen af de mangfoldige indre gudsbilleder og den livslange ændrings- og fornyelsesproces, som i nogle tilfælde indebærer nødvendige opgør. Nogle gudsbilleder viser sig at være nærende for mennesket, mens andre viser sig tærende. At hjælpe mennesker til nærende frem for tærende gudsbilleder finder sted både i det teologiske, terapeutiske og pædagogiske arbejde.

Ingen har nogensinde set Gud

Evangelisten Johannes skriver, at "ingen har nogensinde set Gud" (Joh 1,18). Trods Guds usynlighed gør mennesker sig tanker om eller får indre billeder af ham. Hvad enten det er ateistens eller den troendes billeder af en gud, gengiver ingen af dem den levende Gud, sådan som han er. Og ingen beskrivelse eller indre billede af Gud er Gud selv. Hos Johannes er budskabet, at den historiske Jesus Kristus, som er set af mennesker, har forklaret Gud Fader for os.

Forkyndelsen henter sit indhold fra Guds åbenbaring, sådan som vi har den i Bibelen og Jesu forkyndelse. Forkyndelsen sætter aftryk i dem, der hører den. Men også mennesker uden for forkyndelsens sfære har indre billeder af en gud. Det ligger så at sige i mennesket, at det i kraft af at være et relationsvæsen gør sig forestillinger om noget større end sig selv.

At mennesket er skabt i Guds billede (1 Mos 1: skabelsen) til gudsrelation og har ødelagt relationen (1 Mos 3: syndefaldets følge), er den kristne

antagelse, som begrundes, at mennesker uden at have hørt om Gud eller have hørt ganske lidt, gør sig forestillinger om en gud. Børn, opvokset i hjem, hvor Gud ikke nævnes, lever dog i en dansk kultur præget af kristen tradition, så selv små børn ikke undgår at høre forklaringer på jul, død, dåb mm., der inddrager 'gud'.

Barndommens gudsbilleder

Gudsbilleder er naturlige, fordi vi er skabt til relation med Gud. Syndefaldet har ødelagt relationen, så vi blot erkender stykkevis det, der har med Gud at gøre. Nogle børn vokser op med bibelfortællinger og bøn, mens andre børn kun sporadisk møder omtalen af 'gud' eller spirituel praksis (fx bøn, gudstjeneste).

Børn, som har hørt de samme bibelhistorier og lært den samme aftenbøn, har alligevel forskellige indre forestillinger om Gud. Nogle gudsbilleder bliver i barndommen og siden hen kilder til tro og liv. De er med til at bære én igennem vanskelige perioder og hændelser i livet. Andre gudsbilleder bliver til byrder, når livet er udfordret. Begge dele handler denne artikel om.

I takt med, at menneskets modenhed og livserfaringer øges, vil det med nødvendighed justere de indre gudsbilleder. For nogle bliver det en uproblematisk justering, hvor barnet eller den unge erkender, at dets gudsbillede var for unuanceret, for naivt, for barnligt, og derfor justerer det.

Andre anfægtes af, at deres indre gudsbilleder og tilsvarende livs- og trosforventninger ikke finder genklang i virkeligheden eller i forkyndelsen. Gudsbilleder, livs- og troserfaringer matcher ikke hinanden. Det tærer mennesket. Nogle dropper gudstroen for at forholde sig sandt til livet, som det er, mens andre benægter eller fortrænger livet for at redde deres tro.

En tredje mulighed er at (gen)finde gudsbilleder, som forholder sig sandt

og sundt til livet, som det er. Jeg kalder disse gudsbilleder nærende, fordi de giver livsrum, livslyst og livsmod.

Tærende gudsbilleder

Måderne, hvorpå mennesker føler, ser eller/og tænker deres gudsbilleder, er mangfoldige. Nogle træk går igen, hvorfor flere har sat typiske navne på tærende gudsbilleder: Den fraværende gud, Den ligeglade gud, Den altid arbejdende gud, Belønningsguden, Strenghedens gud, Den autoritære far, Magtguden, Den afmægtige gud, Kontrolguden, Lykkeguden, Den overbærende mor eller milde og altid velvillige gud, Den uberegnelige gud, Den grænseløse gud, Den skrøbelige gud.

Listen er ikke udtømt. Nogle vil sikkert nikke genkendende til indre gudsbilleder knyttet til navnene. Nogle vil også føle ubehag eller vrede ved gudsbilleder, som bærer disse navne, mens andre vil være fremmede for disse billeder og følelser.

Det er ikke vanskeligt at se paralleller mellem forældreerfaringer og gudsbilleder. At vokse op med en fraværende henholdsvis skrøbelig forælder vil præge barnets sind. Barnets grundlæggende behov for nærvær, trøst, tryghed og affektregulering bliver ikke imødekommet på en kvalitativ måde. Det præger barnets forældre-, selv- og gudsbillede. Alle tre elementer øver gensidig indflydelse. Anne Dahl skriver ganske rigtigt, at "negative vrengebilder af Gud producerer forkrøplede utgaver af mennesker med dårlige selvbilder og stressomme liv".

Nogle gudsbilleder vil være domineret af erfaringer med en far, andre af en mor, andre en blanding eller af selvbilleder. Ana-Maria Rizzuto's studier (1979) peger på, at gudsbilleder formes af tre typer forestillinger om forældrene. Jeg bruger eksemplet med barnets oplevelse af en fraværende henholdsvis skrøbelig forælder til at illustrere hendes tre veje: >>>

Nogle anfægtes af, at deres indre gudsbillede ikke finder genklang i virkeligheden

»» 1. De virkelige forældre. Barnets forhold til den fraværende og den skrøbelige forælder afspejles i indre billeder af en fraværende og en skrøbelig gud.

2. De idealiserede eller ønskede forældre. Barnet har indre billeder af en fraværende og en skrøbelig forælder. Det længes efter nærvær, omsorg, trykthed og empati og forestiller sig en gud, som kan opfylde disse behov.

3. De frygtede forældre. Barnets indre billeder af en fraværende og en skrøbelig forælder giver barnet følelsen af at være betydningsløs og uelsket. Frygten er, at forældrene en dag vil blive helt væk eller ikke magte barnet mere. Når min værdi er så lille, og forældre kan være sådan, kan Gud vel også svigte!

Nærende gudsbilleder

Nærende gudsbilleder fås gennem mindst tre kilder (det er selv samme kilder, som inducerer tærende gudsbilleder, nemlig relationserfaringer og påvirkning):

For det første: Gode og frugtbare relationer. Når omsorgspersoner formår at møde barnets basale behov for omsorg, nærhed, trykthed, trøst og affektregulering, oplever de sig set, lyttet

til, respekteret og mødt med tillid og tydelige rammer. Disse relationer er ikke fuldkomne, men de er grundlæggende frugtbare for barnet på dets vej mod selvstændighed. Relationen befrugter dannelsen af gudsbilleder hos barnet, sådan som det er beskrevet ovenfor. Sidenhen kan andre mennesker få betydning for barnet.

For det andet: Sand og sund forkyndelse og undervisning. Børn fra kristne såvel som ikke-kristne hjem møder gennem opdragelse, højt-læsning, medier, undervisning mm. udsagn, som får betydning for deres billeddannelser af gud. I kristne familier kan der være en praksis med andagter, bibelhistorier, aftenbøn, forkyndelse mm.

Børn kan danne sig egne meningsfulde gudsbilleder, som kan hjælpe dem i vanskelige perioder af livet. Jeg vælger her ikke at gå ind på disse billeder. I stedet vælger jeg at fokusere på bibelske gudsbilleder.

Bibelen indeholder et væld af gudsbilleder, som den kristne formidling øser af. Her skal nævnes nogle af de mest kendte: Almagten, Borgen, Faderen, Fortærende ild, Hellig, Hyrden, Klippen, Kongen, Kærlighed, Moderen, Pottemager, Retfærdighed.

Hertil kan lægges de egenskaber, Guds væsen knyttes sammen med: Barmhjertighedens Gud, Fredens Gud, Nådens Gud, Tilgivelsens Gud, Trøstens Gud, Velsignelsens Gud, Vredens Gud.

I min forståelse er alle disse gudsbilleder sande og sunde og dermed nærende for liv og tro. Men ikke alle bibelske udsagn om Gud vil give alle mening, livsmod og gudsnærvær. Nogle benævnelser vil i bestemte livsfaser være de foretrukne gudsbilleder, mens andre vil få pladsen i andre livsfaser. Nogle enkelte vil alene være meningsfulde og frugtbare for mennesker med bestemte livserfaringer.

Som forkynder kan det opleves på den måde, at selv samme prædiken hørt af flere, hos nogle vil høres nærende og meningsfuld, som et møde med den savnede Gud, mens andre synes helt uberørte af forkyndelsen.

Forkyndelse

Kirkelige traditioner har både før og efter psykologiens bidrag til forståelse af billeddannelse haft en formening om, at den væsentligste indflydelse til børns gudsbilleddannelse kom fra forkyndelsen. Ingen tvivl om, at forkyndelsen spiller en væsentlig rolle, men nok ikke i det snævre perspektiv, den tidligere har været set under.

Forkyndelse er her bredt forstået al den trosræssige formidling, som sker i hjemmet, det kristne børnearbejde, undervisning, medier og samtale.

Forkyndelse er ikke en isoleret størrelse. Den formidles af mennesker. Den er et relationsbåret budskab. Vi kan nok skelne mellem person og sag, men vi kan ikke adskille person og sag. Måden, en far, søndagsskolelærer eller bedstemor formidler budskabet på, vil være farvet af denne person.

Sand og sund forkyndelse skaber nærende gudsbilleder, mens både usand og usund forkyndelse skaber tærende gudsbilleder. Når jeg taler om sand forkyndelse, er Bibelens gudsåbenbaring sandhedskriteriet. Ikke sådan forstået, at bestemte personer eller traditioner har patent på sandheden, men sådan, at menneskers indre gudsbilleder, som former deres spiritualitet, altså måden de udøver deres trospraksis, korresponderer med det bibelske stof. Usund i betydningen, at deres indre gudsbilleder betoner bestemt bibelsk stof

om Gud, mens andet ikke afspejles i deres spiritualitet.

Den kontrollerende Gud er fx en forvrængning af den altseende Gud, fordi overvågningen er negativ, mens omsorgen er positiv. Der findes bibelske udsagn om Guds blik, der ser alt. Brugt isoleret i opdragelse, undervisning og forkyndelse vil det præge børn med skyldfølelse efter devisen "Pas nu på lille øje, hvad du ser, thi din Fader oppe dér skuer ned på jorden her."

Som en 60-årig kvinde svarede, da hun blev spurgt til de gudsbilleder, hun kendte: "Jeg havde en lærer i kristendom, som fortalte os, at Gud så alt. Så hvis vi ikke artede os, så skulle vi vide, at der vankede straf. Hvis læreren eller vores forældre ikke opdagede vores synder, så holdt Gud i hvert fald regnskab med dem". Barnet, som kender følelsen af at være overvåget, laver lettere koblingen i sit hoved end barnet, som grundlæggende oplever sig elsket og mødt med tillid fra sine nærmeste.

Det usunde kunne være en kristen opdragelse, undervisning og forkyndelse, som ikke udsiger noget usandt om Bibelens Gud, sådan som vi ønsker, barnet skal tro. Men både betoningen i det udtalte og at noget forbliver udtalt skaber usunde bil-

leder af Gud. Fx vil en betoning af menneskets syndighed og tilgivelsens nødvendighed nok tegne et billede af tilgivelsens Gud, mens fortelsen af Guds grundlæggende kærlighed til sin skabning vil lade barnet tilbage med en erfaring af alene at være interessant for Gud som synder.

Teologisk handler dette om en betoning af anden på bekostning af første trosartikel. Igen er det sådan, at når børn grundlæggende oplever sig elskede og værdifulde for deres forældre, klinger den følelse med i deres gudsrelation, og de vil glæde sig over tilgivelsens Gud. Er barnet usikkert på forældrenes kærlighed og egen værdi, vil tilgivelsen blive mere opgave end gave.

Religionspædagogisk perspektiv

Opgaven i sjælesorg, undervisning og forkyndelse – for børn eller voksne – kan formuleres som hjælp til nærende frem for tærende gudsbilleder; i sjælesorg og forkyndelse vil vi gå skridtet videre og sige, at mennesket må hjælpes til at leve med gudsbilleder, som gør Gud nærværende frem for fraværende.

Hertil behøves den tredje kilde til nærende gudsbilleder, nemlig et reflekterende arbejde med selv-, forældre- og gudsbilleder. Oftest sker

det i dialog med andre. Samtale, sjælesorg, forkyndelse, undervisning, terapi og kreativ udfoldelse (drama, tegning, musik mm.) er væsentlige dialogredskaber til bevidstgørelse af selv-, forældre- og gudsbilleder. I dialogen kan nye gudserfaringer hjælpe vedkommende til at gøre op med tærende barndomsbilleder. Og nogle gange skal vedkommende have hjælp til at sortere, så "gudstroen ikke ryger ud sammen med gudsbillederne".

Mennesker har væsentlige grunde til at have de indre billeder af sig selv, forældre og Gud, som de har. Som beskrevet ovenfor kan gudsbilleder være resultatet af alt muligt andet end erfaringer med Gud selv. Skal mennesker magte at ændre på tærende gudsbilleder, må vejen nogle gange gå gennem at bevidstgøre sig om og arbejde med forældre-billederne. Selv når der fokuseres på ét perspektiv, vil de to andre (selv- og gudsbilleder) påvirkes. Dette sker fx i terapi.

En pointe i Leif Andersens sjælesørgeriske tilgang til gudsbilleder er, at "selv om Gud stadig er den skjulte Gud, så er han ikke længere ukendt. Vi kender ham gennem Kristus. I Kristus har den skjulte Gud fået ansigt." Vi kan altså møde mennesker tyngt af tærende gudsbilleder med et fokus-skift. Vi kan tale om Kristus og med »»

Forældrene har stor betydning for, hvilket gudsbillede børnene får

»» ord male ham for menneskers øjne "med hud", altså som virkeligt menneske, en Gud som på egen krop kender til menneskelivets vilkår. Guds-billeder, som kommer mennesket og dets livsvilkår i møde, er ofte både identificerende og nærrende.

Gud i Kristus er en Gud med hud. Heraf følger også, at de ordtrætte kan møde Kristus korporligt i liturgi, lystænding, omsorg, brød og vin, re-trættens stilhed og hvile, kunst mm.

Sjælesorg og forkyndelse

Gud har åbenbaret sig. Hos loven og profeterne i Det gamle Testamente møder vi et "Så siger Herren!" Gud talte gennem mennesker og åbenbarede sig på den måde. Men så kom Jesus, den endelige Gudsåbenbarer (Joh 1,18)! Hebræerbrevets forfatter formulerer det således: "Mangfoldige gange og på mangfoldige måder har Gud i fortiden talt til fædrene gennem profeterne, men nu ved dagenes ende har han talt til os gennem sin søn ... Han er Guds herligheds glans og hans væsens udtrykte billede" (Heb 1,1-3). Det indebærer i et teocentrisk perspektiv, at noget er sandt at sige om Gud frem for andet. Nogle billeder af Gud er sande, mens andre er falske.

Kristen forkyndelse henter sit indhold i Bibelen (og er farvet af bekendelsen). Kristen tro er derfor også relation til Bibelens Gud. Jesus spørger fx ved et par lejligheder disciplene (Matt 16,15) og farisæerne (Matt 22,42), hvad de selv og andre ser (hvilket jo er en billeddannelse) i ham. Nogle så ham ikke som Kristus, Guds Søn, mens andre gjorde det. Noget var fejlfortolkning, andet sandt.

I en terapeutisk-sjælesørgerisk verden arbejdes undertiden direkte med guds-billeder. Når samtalepartneren fortæller, vil der tegne sig et billede af gudstroen. Gudsrepræsentationen vil så at sige farve fortællingen, både det nævnte og uudtalte. Ikke sjældent vil guds-billedet være et af de tærende. En narrativ tilgang kunne være, at sjælesørgeren fortæller bibelhistorie, ikke en tilfældig, men én der spejler samtalepartnerens fortælling. Bibelfortællingens guds-billede er et alternativ til samtalepartnerens. Hvor det opleves nærrende, vil samtalepartneren tage det til sig, og det tærende guds-billede vil miste noget af sin magt.

Der er en reel spænding mellem det terapeutisk-sjælesørgeriske arbejde med guds-billeder og så den teocentriske forkyndelse af Bibelens sande gudsåbenbaring. Sjælesørgere, undervisere og opdragere må stille sig selv følgende spørgsmål: På hvilken måde skal menneskers egne guds-billeder anerkendes og respekteres? I hvilken grad skal menneskers guds-billeder konfronteres med vurderinger som 'falske' og 'sande'? Med hvilken myndighed skal bibelske guds-billeder doceres i samtale med børn eller voksne? Svigter vi næsten eller Gud ved at være mere lyttende end vejledende?

Børns mestringsstrategi

"Tilknytning hos mennesker handler om å finne tilstrekkelig psykisk robusthet til å kunne tåle det tilværelsen byr på av farer, trusler, skuffelser, svik og avvísning", skriver Kari Halstensen. Vi har set, hvordan det både kan handle om tilknytning til mennesker og Gud ved hjælp af grundlæggende indre arbejdsmodeller. Psykologisk tales om coping eller mestringsstrategier i tilværelsen.

Lad os se lidt på børns mestringsstrategi og fokusere specielt på den resurse, børn har i deres spiritualitet. Jeg vælger dette fokus, fordi den i min optik er en overset resurse. Vi har fokus på børns kropslige, psykiske og sociale resurser, mens den fjerde dimension let forbigås. Min påstand er, at vi overser ressursen, fordi vi ikke genkender den i barnet.

Børn har en medfødt eller tidligt udviklet evne til at søge eksistentiel og moralsk mening: En spiritualitet, der er en livskraft og -mod til at leve og giver grundlag for barnets livsmestring og håb.

Robert Coles har påvist, hvor ubesværet børn går fra et hvilket som helst emne til et helt eksistentielt eller religiøst spørgsmål. Børn udfordres (ligesom voksne) af den komplekse verden, vi lever i, og finder ofte måder at få Gud med i kompleksiteten. De har som udgangspunkt et helhedssyn på verden. Det er voksne, som adskiller og skelner mellem religiøst og verdsligt og derfor udfordres på anden måde af kompleksiteten i verden. Det betyder for børns vedkommende, at nisser, engle, varulve, Batman og Gud findes i nogenlunde

samme virkelighed som tanter, søskende og dagplejemødre.

Hvor børn udfordres af deres tilegnede guds-billeder, erhvervet gennem problematisk opvækst, forældre- og selv-billeder eller gennem religiøs opdragelse, sker det, at de trækker på en åndelig resurse, som hjælper dem til at justere guds-billeder og leve med de udfordringer, livet byder dem. Jeg vil pege på to af flere væsentlige faktorer, som styrker og udvikler barnets spiritualitet som resurse til livsmestring.

For det første er børn bedst til at lære gennem praksis. Vi kan godt fortælle dem, at julemanden ikke er virkelig; det er Jesusbarnet derimod, men stærkere end ord er praksis. Ligesom børn spejler sig i de voksne på hverdagsagtige områder, gør de det også i spirituel praksis. Synlig spirituel praksis som aftenbøn, bibellæsning eller -fortælling, kirkegang, spejler barnet sig i og imiterer. Usynlig eller ingen spirituel praksis spejler børn sig også i, men i de tilfælde udsultes spiritualiteten. I samme grad, som de voksne lader Gud være en del af livsligningen, gør børnene det.

Den anden faktor i en sund udvikling af barnets spiritualitet er at give barnet mulighed for at udfordre det, de møder i hjemmet, hverdagen, medierne og forkyndelsen. Voksne må tage sig tid at lytte, give undren og protest plads og svare ærligt på deres spørgsmål og derved udvikle og styrke deres mestringssevne. Hvor børn ikke får anledning til at teste den spiritualitet, de spejler sig i, bliver den inaktiv frem for resurse. Jeg er enig med Sturla Sagberg i hans "påstand om at barns sårbarhed og styrke i møde med konflikter, vold og overgreb henger sammen med i hvor stor grad de får støtte og næring til et åndeligt liv, både i vid forstand og i specifik kristen betydning."

Det handler om, at voksne har flere ord og mere livserfaring end børn. Børn søger hjælp til at få den indre virkelighed med forældre-, selv-, og guds-billeder til at hænge sammen med den ydre virkelighed med Guds tavshed, skænderier, global opvarmning, mormors sygdom, terror og kedelige gudstjenester. Skal de mestre livet, skal spiritualitetens søgen efter sammenhæng mellem det indre og ydre, det større og det mindre hjæl-

pes på vej af voksne, som de kan spejle sig i og snakke sandt og ærligt med.

Eksempler

En dreng hører ved husandagten om syndefaldets konsekvenser, at Adam og Eva spiste af kundskabens træ og derfor blev bortvist fra Edens Have. Det er jo en heftig historie om konsekvens. Den aktiverer et barns separationsangst, udfordrer behovet for tryk relation, aktiverer skyld- og skamfølelsen. Ligger drengens sympati eller loyalitet hos Gud med et dertil matchende gudsbillede, ville han opleve, at Adam og Eva fik som fortjent. "Så kan de lære det!" Men drengen siger i stedet: "Far, jeg ville ønske, at jeg havde været den første, som kom ind i den der have. For så ville jeg ha' taget en økse og ødelagt det træ!" Han vælger at finde en 'løsning', hvor han redder både menneskene og Gud. Barnets spiritualitet gør mestringsevnen kreativ og får tro og liv til at hænge sammen på en tålelig måde for barnet selv.

"Hvordan kan Gud tillade, at...?" Spørgsmålet lyder i mange sammenhænge. Og når børn spørger, bliver det ekstra vanskeligt at finde ord til et svar. Men børns spiritualitet er undertiden så befriende, fordi de finder svar, som tegner nærende og trøstende gudsbilleder.

Efter attentatet den 22. juli 2011 i Oslo og på Utøya lagde tusindvis af mennesker blomster og kort ved domkirken i Oslo. Blandt de mange blomster fandtes et gult kort. Tegningen af en engel og ordene var næsten udvisket af regnen, men her stod en tekst formuleret af en pige: "Mamma og jeg ba til Gud i kveld. Vi gråt og var redde. Vi spurte hvordan dette kunne skje. Men Gud bare gråt. Vi kunne ikke høre hva han sa." Barnets spiritualitet hjælper det til at forene en brutal livserfaring med erfaringen af den tavse Gud.

Opsummering

Vores identitet og dermed selvbillede udvikles i relation til andre, vigtigst i relation til de primære omsorgspersoner. Disse omsorgspersoner danner os gennem kvaliteten af nærhed, trøst, tryghed og affektregulering. Afspejlingen af forældrene udgør forældre billedet, og relationserfaringen skaber en indre arbejdsmodel for

"Far, jeg ville ønske, at jeg havde været den første, som kom ind i den have. For så ville jeg ha' taget en økse og ødelagt det træ!"

fremtidige tilknytninger og relationer.

Gudsbilleder bliver til i relationen til andre, først gennem erfaringer med de primære omsorgspersoner. Der er således en nær sammenhæng mellem selv-, forældre- og gudsbillede.

Mangfoldigheden af gudsbilleder kan deles i to kategorier, de nærende og tærende. Fokus har været på de tærende gudsbilleder, som kalder på hjælp til forløsning, typisk ved at styrke de frugtbare gudsbilleder. Flere resurser er nævnt, og den vigtigste er dialogen med mennesker, som mætter at tale sandt om liv og tro og evner rummelighed. Det er muligt i terapi og sjælesorg, ligesom det er muligt i opdragelse og forkyndelse.

Endelig er det værd at få øje på den

resurse, barnet har i sin spiritualitet, som næres af forbilleder og samtalepartnere. Den kan blive en kraft til livsmestring, hvor børn evner at bygge bro mellem sindets indre billeder og den ydre virkelighed, ikke sådan at spændet ophæves, men sådan at mennesket får styrke til med frimodighed at udholde livets kompleksitet. ✚

Artiklen er et sammendrag af et foredrag holdt på KPI's generalforsamling i september 2018.

Foredraget ligger i udvidet udgave med noter og litteraturliste på www.kpi.dk → Artikler

Sidste samling på *KPI Akademi*

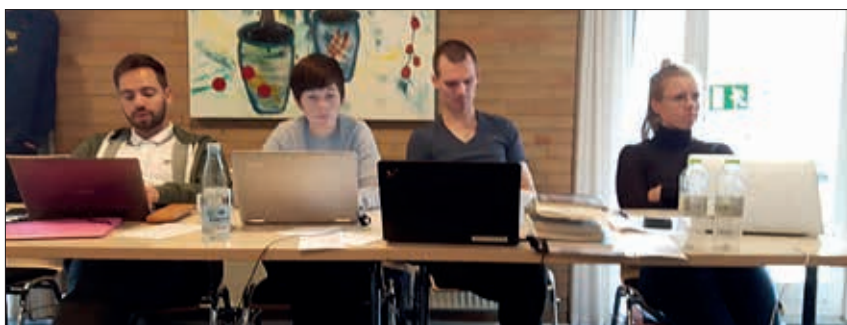
Vi søsatte det toårige projekt *KPI Akademi* i januar 2018. Derfor nærmer vi os (allerede) afslutningen.

De 15 studerende var samlede for sidste gang den 3. og 4. oktober, hvor Paul Otto Brunstad underviste. Der blev også tid til, at de sidste fem studerende fremlagde deres eget selvvalgte tema.

Det blev et meget intenst døgn, som

der er et par glimt fra her.

Helt færdige er de studerende dog ikke, for inden årsskiftet skal de aflevere deres anden og sidste opgave. Disse 15 opgaver vil blive præsenteret i næste Nyhedsbrev. De studerendes evaluering af forløbet, som finder sted i januar 2020, kommer nyhedsbrevets læsere også til at stifte bekendtskab med. + /CHP

Jesper, Ann Charlotte, Simon og Anne Line lytter til ...

Gurli, som holder oplæg

Meld adresseforandring til KPI

KPI får *ikke* besked fra PostNord, når du flytter. Vi kan derfor kun sende Nyhedsbrevet til den korrekte adresse, hvis du selv kontakter KPI og oplyser om din nye postadresse.

- Send en e-mail til kpi@kpi.dk eller et brev til Åbuen 28, 3400 Hillerød.
- Ring til KPI på 28 40 53 14. Indtal besked, hvis der ikke er nogen ved telefonen.

- Send en sms til 28 40 53 14. I alle tilfælde: Oplys navn samt gammel og ny adresse. For din egen skyld og for KPI's! TAK!

Gaver til KPI

Hvis du ønsker at give en gave til KPI, kan den indbetales via din pc-bank. Vælg en af følgende to muligheder:

- *Indbetalingskort/girokort.* Vælg kort-type "01" og tast KPI's giro-nummer 16775029.

- *Bankoverførsel.* Overfør beløbet til KPI's konto i Danske Bank. Regnr. 1551 – kontonr. 0016775029.

Har du ikke pc-bank: Send bud efter et girokort på KPI's kontor.

- Din gave til KPI er fradragsberettiget på din selvangivelse (Ligningsloven § 8a), forudsat KPI har dit personnummer.
- KPI udsender i januar kvittering til alle, der har givet gaver i det forgangne år.